

't Seghen Waert

jaargang 25 aflevering 3

augustus 2006

verenigingsblad van het Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dhr. E.H. Oskam, voorzitter

Juweellaan 175, 2719 SB Zoetermeer
tel. (079) 361 65 38

dhr. R.M.A. Krul, secretaris

Tijberg 54, 2716 LK Zoetermeer
krulende@wanadoo.nl
tel. (079) 321 07 32

mw. H.E.M. Westerman, penningmeester

Nassaulaan 12, 2712 AX Zoetermeer
westdijk@hetnet.nl
tel. (079) 316 81 21

mw. I. de Kler (A.W.Z.)

dhr. C.A.M. Klein (G.W.Z.)

vacature(I.S.V.)

dhr. F. Rijkaart (PR)

Archeologische werkgroep

dhr. B.F.F.H. van der Ven

Douzapad 30, 2722 AX Zoetermeer
bevdven@xs4all.nl
tel. (079) 342 79 91

Genealogische werkgroep

mw. M.E. Vijverberg-Kalkema

Stekelbaarssloot 35, 2724 AR Zoetermeer
kalkema@wanadoo.nl
tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dhr. E.W. van den Burg

Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer
tel. (079) 316 48 58

Ledenadministratie

dhr. A.Ph. Rademaker

Banckertstraat 5, 2712 KK Zoetermeer
arademaker@wanadoo.nl
tel. (079) 316 43 74

Redactie

mw. C.J. Moerman-van Voorst

Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer

dhr. P. Drapers (redactie)

dhr. Th. van der Poel (vormgeving)

dhr. A.C.J. Vermeulen (publicaties)

t Seghen Waert is een uitgave van het
Historisch Genootschap Oud Soetermeer.
ISSN: 1384-7260

Het Historisch Genootschap is gevestigd in
‘t Oude Huis, Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

Website: <http://www.oudsoetermeer.nl>

E-mail: info@oudsoetermeer.nl

Openingstijden archief en bibliotheek:

iedere woensdag 14.00-17.00 uur

Inloopavond A.W.Z.: elke donderdagavond
20.30 - 22.00 uur

Inloopavond G.W.Z.: eerste maandag van de
maand 20.00-22.00 uur

Inhoud

Van de redactie	1
De activiteitencommissie	2
Hartelijk welkom aan de nieuwe leden van onze vereniging	3
Sprekend Verleden	3
Van "bode Henneken" tot "verhuisbedrijf Henneken"	
Herinneringen van Jacques Henneken	
Speurtocht naar de Jolly Duck en John McCormick	11
Feesten	16
Zoetermeerse en Zegwaartse zeevaarders in dienst van de Verenigde Oost Indische Compagnie 1700-1795	25

Van de redactie

Onze steun en toeverlaat in de redactie, Clara Moerman, belandde zeer onverwacht in het ziekenhuis. Bij het verschijnen van deze 't Seghen Waert is zij daar hopelijk weer uit, maar haar wacht waarschijnlijk nog een periode van revalidatie. Wij wensen haar een goed en voorspoedig herstel.

In dit nummer kan u het eerste deel (2e deel in nummer 4) lezen van het verhaal hoe Zoetermeesters aanmonsterden op schepen van de VOC om naar verre landen af te reizen, maar ook hoe een Zoetermeers bedrijf mensen hielp die met hun hele hebben en houden op reis gingen. Daarnaast verrassende ontdekkingen door leden van het Historisch Genootschap die op zoek gingen naar de wrakstukken van het vliegtuig van John McCormick en een artikel in de sfeer van het motto van de Open Monumentendag op 9 september 'Feest'. In verband met het uitvallen van Clara Moerman is het verzoek uw kopij voor het komende nummer voor 27 september te zenden aan phdrapers@wanadoo.nl. De redactie zou het overigens zeer op prijs stellen indien er iemand is die tijdelijk een deel van het werk van Clara zou willen overnemen. Het gaat dan om werk waarvoor men goed met de pc, met name tekstverwerking, kan omgaan.

De activiteitencommissie

Zaterdag 9 september

Open Monumentendag in het teken van Feest ! Let op de verschijning van het boek: "Feesten in Zoetermeer" en lees in de kranten over alle activiteiten op die dag.

Zaterdag 23 september

Busreis naar Doesburg. Vertrek vanaf de Marijkestraat, 8.30 uur. Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar.

Onderweg koffie met gebak. In Doesburg bezoeken we het mosterdmuseum, de Grote of Martinikerk en nemen de tijd om te lunchen. Om 15.00 uur vertrekken we naar Bronkhorst en zijn om ongeveer 18.00 uur weer in Zoetermeer.

U kunt zich nog opgeven bij Mevrouw Fia Brandhorst, tel. 079-3517047
Uiteraard zijn er de komende maanden ook nog de historische wandelingen, fiets en koetstochten.

Informatie hierover verschijnt in de kranten.

**FRIS
VERSSHOP**

**Dorpsstraat 103
2712 AE Zoetermeer
079 3167616**

**Hollandse kaasspecialiteiten
Boerenkaasspecialiteiten
Buitenlandse kaas
Salades en pate s
Versgebrande noten
Zuidvruchten
Kadomanden**

Hartelijk welkom aan de volgende nieuwe leden van onze vereniging

Mw. N. Roos-Loef, Dorpsstraat 166, 2712 AR Zoetermeer
Dhr. J.S. Milo, Salomeschouw 65, 2726 JP Zoetermeer
Dhr. A. van der Spek, Noordereind 265, 1243 JW 's Gravenland
Dhr. F. van den Hurk, Graaf Janstraat 160, 2713 CR Zoetermeer
Dhr. W. Rutten, Majoraan 33, 8252 BC Dronten

Wilt u zich aanmelden als nieuw lid, dan kan dat als volgt:
via de website www.oudsoetermeer.nl
met een e-mailbericht aan info@oudsoetermeer.nl
met een briefje aan het Historisch Genootschap Oud Soetermeer, Dorpsstraat
7, 2712 AB Zoetermeer.
Geeft u daarin naast uw naam, adres en geboortedatum aan of u zich opgeeft
als lid, als jeuglid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Sprekend Verleden

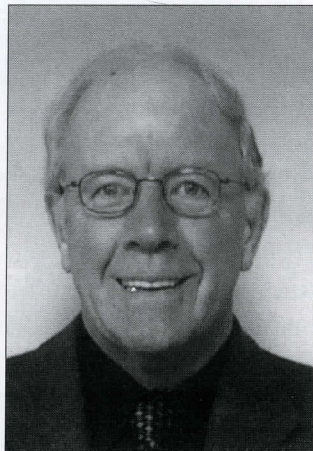
Van "bode Henneken" tot "verhuisbedrijf Henneken"

Herinneringen van Jacques Henneken

Mw. M.C.J. Moers en mw. A.M.M. van Wieringen

Het gezin en verdere familie

"Ik ben geboren in Zegwaard in 1934. Mijn vader, C. (Cees) Henneken, liet in 1934 een huis bouwen aan de Stationsstraat over het spoor, zoals dat toen werd gezegd. Ik kom uit een gezin met vijf kinderen. Ik heb een zus boven mij en drie broers onder mij. Mijn vader was Bode Henneken. Het bedrijf had hij in 1919 van zijn vader overgenomen. Opa, Jaap Henneken ging handelen in landbouwartikelen en ijzerwaren op "De Horre" wat officieel Den Hoorn heet. Dat was op de plaats waar Adriaan, Jaap en Geert later op nummer 2 de winkel in ijzerwaren en landbouwartikelen hadden. Oom Jan is eerst ook in landbouwwerktuigen gaan doen en later in radio's, wasmachines en T.V's en dat is op de plaats waar nu nog steeds de winkel is van Radio Henneken aan Den Hoorn."

Jacques Henneken

Op school, 1940, zittend 1e van links Jacques, achter juffrouw Schwalbach

Herinneringen aan de schooltijd

“Tegenover de R.K. kerk was een Zusterhuis. Daar woonden de Zusters Franciscanessen van Oudenbosch. Deze Zusters gaven les op de meisjesschool en naaischool en ook aan de kleuterschool waar ik op geweest ben. Daarna ging ik naar de jongensschool die aan de overkant was. In de eerste en tweede klas hadden we juffrouw Schwalbach, daarna meester Dijkman, meester Rensink, meester Grimbergen en meester Hitters. Meester Hitters was een bijzondere man. Ik herinner mij nog dat hij voorlas uit het boek “De Scheepsjongens van Bontekoe” van Fabricius. Een schitterend boek. Tijdens de oorlog heb ik een tijdlang les gehad in een bovenlokaal van Nutricia, in het gebouwtje dat er nu nog staat langs het fietspad. Op de hoek bij het viaduct stond toen een bunker die later ontmanteld is en dat kleine koffiehuis van Van der Meer wat later ‘Het Paviljoen’ werd”.

Vervolgonderwijs

“Ik heb mijn vakdiploma’s gehaald. Die had je nodig als je een eigen bedrijf wilde starten. In Zoetermeer had je maar vier scholen, drie voor lager onderwijs en de landbouwschool. Mijn broer Hans ging later naar de mulo in Pijnacker, want niet al mijn broers konden in het bedrijf komen. Ik ben van jongs af aan in het bedrijf gegroeid en omstreeks 1966 heb ik het bedrijf overgenomen. Aad, die jonger is dan ik, is mijn compagnon geworden”.

De eerste bode in Zoetermeer met een auto?

“Van 1919 tot 1929 heeft mijn vader nog met paard en wagen gereden. Hij had twee paarden en om de dag wisselde hij van paard. De paardenstal was ook aan Den Hoorn. In 1929 kocht mijn vader zijn eerste auto en daarmee was hij waarschijnlijk ook de eerste bode in Zoetermeer die met een auto reed.

Met grote letters stond dit er op: BODE HENNEKEN ZOETERMEER – LEIDEN via STOMPWIJK, ZOETERWOUDE.

Ja, het was merkwaardig. Zo'n klein dorpje als Zoetermeer had wel een stuk of vijf bodediensten. De meeste reden nog met paard en wagen. Je had Van der Spek, die reed naar Delft en Rotterdam, Van Ede naar Gouda en bode Scholten naar Den Haag en Leidschendam -Veur. Jaap van Beek had een beurtvaart naar Amsterdam en de Zaanstreek. In mijn jonge jaren kwamen op de Kaasmarkt in Leiden al die bodes, wel zo'n vijftig, centraal bij elkaar, want daar had je het Bodehuis waar iedereen zijn boodschappen en zendingen kon achterlaten. Vier kwamen er zeker uit Noordwijk en uit Katwijk. Uit de Bollenstreek een stuk of drie, vier”.

Vervoerders Van Gent en Loos en NS

“Van Gent en Loos was een grote vervoerder. Van Gent en Loos en de Nederlandse Spoorwegen werkten wel afzonderlijk. De NS vervoerde de goederen per trein naar alle plaatsen waar stations waren. Van Gent en Loos maakte gebruik van auto's en paarden om de goederen vanaf het station naar de klant te brengen en op te halen. Er was een soort van samenwerking. Maar de bodediensten hadden geen last van Van Gent en Loos. Hier in Zoetermeer werkte Henk Stovius destijds voor Van Gent en Loos.

Die haalde de goederen in Leiden op, soms twee maal per dag. In Leiden kwam alles aan

voor Zoetermeer en het was allemaal handwerk. Ik weet wel als wij in onze tijd een drukke week hadden dat je zo'n 450-550 zendingen te verwerken had”.

Naast de auto Kees Henneken, de vader van Jacques

Meehelpen in het bedrijf

“Als kind heb ik heel dikwijls mijn vader moeten helpen. De auto moest gestart worden met een slinger aan de voorkant. Als dan de auto niet wilde starten moest mijn vader slingeren. Daar was ik nog niet sterk genoeg voor, maar ik wist wel hoe ik de starter en de hendeltjes moest bedienen en het gaspedaal. Als de motor eenmaal liep was het probleem opgelost. Dan werd de motor warm en bleef die wel lopen. Dus ik was dikwijls ‘s morgens het hulpje. Als ik vrij van school was ging ik met mijn vader mee”.

Geen benzine in de oorlog

“Wegens gebrek aan benzine moest mijn vader al aan het begin van de oorlog een gasgenerator op de auto laten maken. De kans dat die gevorderd zou worden door de Duitsers was dan heel klein. Je had houtgasgeneratoren en antracietgeneratoren. Van der Burg naast ons had een antracietgenerator en mijn vader een houtgasgenerator. Wij hadden houtleveranciers in Zoeterwoude. Een van deze leveranciers was Nic. Straathof, daar kom ik zo nog even op terug. Wij hadden een houtloods naast de garage laten maken en daarin werden die houtjes op maat gehakt of gezaagd. Die loods had ruimte tussen de latten en daardoor droogde het hout redelijk goed. Maar als er minder hout was moest er ook turf bij gestookt gaan worden, half om half.

MONDIAL MOVERS

HENNEKEN BV **Professionele verhuizers van huis uit**

- * Particuliere verhuizingen
- * Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- * Nationale en internationale verhuizingen
- * Verhuishwinkel
- * Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
tel. + 31 (0)79-3611368
e-mail: info@henneken.nl
website: www.henneken.nl

 **ERKENDE
VERHUIZERS**

PPV

De verhuizing van een gemeentelijke dienst

De motor van de auto moest daarom worden vervangen. Bij garage Van der Pijl in Stompwijk hebben ze er toen een viercilinder in gezet in plaats van de achtcilinder. Dat had te maken met de ruime kanalen van die motoren. Hij had wel minder P.K.'s maar hij liep veel beter op hout en turfgas. Nog even terug naar Nic Straathof. In 1964 ben ik met zijn dochter Joke getrouwd, maar dat had niks met de generatorhoutjes uit de oorlog te maken. Het kan wonderlijk lopen in het leven!"

Vervoer tijdens de oorlog

"In de oorlog werd er clandestien geslacht en soms moest dat vlees door mijn vader vervoerd worden. Ook nam mijn vader kaas mee van de boeren uit Stompwijk. Het viel allemaal onder smokkelwaar. Je moest om in Leiden te komen altijd de Lammenbrug passeren, dat is nog zo, maar toen was dat een ophaalbrug, dat was eigenlijk een soort fuik. Daar stonden altijd opsporingsambtenaren van de Crisis Controle Dienst (C.C.D.) die smokkelwaar moesten opsporen. Mijn vader had in het bodewagentje een voorziening aangebracht, een soort dubbele bodem, waar hij onder andere kazen clandestien in vervoerde. Als dan die lui van de C.C.D kwamen

controleren, hadden ze nooit door dat er kazen werden vervoerd en er lagen dikwijls wel een kaas of drie, vier verstoppt. Mijn vader vervoerde ook wel balen tarwe en zo, die hij ook altijd een beetje moest wegmoffelen. Hij had de gewoonte die helemaal achteraan te zetten om geen argwaan te wekken. Van meel zei hij dat het schelpzand was. Hij blufte dan een beetje en zei dan "proef het maar", dan had hij geen last.

Vaste route en wat de bode allemaal vervoerde

"De bode was een vertrouwensman voor allerlei klusjes. Hij was de verbinding van dorp naar stad. De bode nam een bril mee naar de stad voor reparatie, de bode nam losse boorden en manchetten mee naar de wasserij, want een wasserij had je in Zoetermeer niet. In Leiden had je een speciale boordenwasserij van Mevrouw Tendeloo op de Oude Rijn. Daar werkten wel zeven à acht meisjes die zich alleen bezig hielden met wassen en stijven van boorden. Als we gingen rijden, volgden we een vaste route. Er stonden kaarten voor het raam of in de etalage met daarop de letters B. H. (bode Henneken) en dan wisten wij dat daar een boodschap was voor ons. Het beginpunt was de Stationsstraat en vervolgens de Molenstraat, Rokkeveen, Den Hoorn, dan naar de Dorpsstraat en naar Stompwijk. In Stompwijk gingen we naar de Kniplaan of soms iets verder en dan via Zoeterwoude naar Leiden. Er waren in Zoetermeer wel vijf schilders en voor al die schilders haalden wij in Leiden verf. Daar had je toen diverse verffabriekjes die de verf maakten zoals de schilders die wilden hebben. De Zoetermeerse schilders uit die tijd waren De Kater, Cor Moers, De Uil, Soeterbroek en Verlaan. Bij Rath en Dodenhever en Goudsmit haalden we behang. In Zoetermeer hadden we zowel middenstanders als particulieren als klant".

Van bodedienst naar verhuisbedrijf

"Wij verkochten de bodedienst in 1973 aan de gebroeders Tuitel in Moerkapelle. We begonnen in 1967 met verhuizingen toen Zoetermeer voor het eerst ging uitbreiden. We hadden een dichte auto, weliswaar geen grote, maar goed, dan reed je twee keer. De inboedels waren lang niet zo groot als tegenwoordig. Nu heb je enorme inboedels bij de mensen en zelfs de kinderen hebben een T.V. en een computer. De huizen zijn veel groter. In die tijd had je wel enorme wandmeubels van twee tot drie meter. Toen Zoetermeer ging uitbreiden, voor het eerst in Palenstein, had je binnen Zoetermeer zelf veel verhuizingen. De mensen uit de flats aan de Paltelaan gingen naar de Van Beekstraat, Van der Aapad, Van Egmondstraat, noem al die straten maar op. Weer later gingen ze naar de flats aan de Ambachtsherenlaan. En zo is dat in de loop van de tijd uitgegroeid".

Arbeidsomstandigheden

“Op een gegeven moment trad de Arbo-wet in werking. Daar kregen wij in ons bedrijf ook mee te maken. In ons vak kan ik daar moeilijk mee uit de voeten, want als een klant bijvoorbeeld zegt: ”ik wil de wasmachine op zolder hebben”, dan zou dat eigenlijk niet mogen. Je mag maar 25 kilo tillen en zo'n machine weegt 100 kilo of nog meer. Je moet verstandig tillen, dat moet je jezelf aanleren. Wij zetten alles neer waar de klant dat wil, op de een of andere manier. Er zijn wel belangrijke hulpmiddelen ontwikkeld om zwaar tillen te kunnen vermijden. Zo hebben we liften en er zijn steekwagens met rupsen die 800 tot 1000 kilo of nog meer kunnen tillen en die in een bedrijfsgebouw een redelijke stenen trap kunnen beklimmen”.

Uit het bedrijf

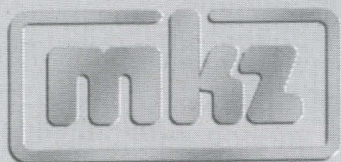
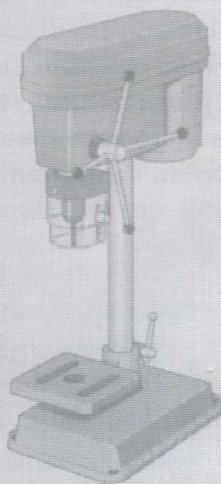
“Ik zit niet meer in het bedrijf, maar ik werk nog wel voor de zaak. Af en toe val ik in. Laatst heb ik nog 20 dagen in een maand gewerkt, geen dagen van 10 uur hoor, een uurtje of vier. Er zijn nog klanten die speciaal naar mij vragen. Dan is het: “Kan Jacques niet komen”. Dat zijn mensen waar ik al twee, drie keer geweest ben. Nou, dat is leuk om dat weer eens te doen. Een jaar of drie geleden ben ik gevraagd voor de stichting Geschillencommissies van onze vakafdeling, om als deskundige op te treden in moeilijke zaken. Dus als een klant ongenoegen heeft met een bedrijf, dan kan de Geschillencommissie besluiten een deskundige te sturen om het een en ander uit te zoeken en op papier te zetten. Dan kan de Rechtbank van de Geschillencommissie in een zitting een uitspraak doen. Ik heb nog een collega die dit ook doet. Ik heb nu ook tijd om mij bezig te houden met mijn hobby's en vrijwilligerswerk. Hobby's zijn lezen, fotografie en vooral klassieke muziek. Verder zet ik mij in voor de charitatieve vereniging Vincentius”.

Aad (links) en Jacques
in hun kantoor

Nu óók voor particulieren!

- LASSEN ○
- ZETTEN ○
- DRAAIEN ○
- VERKOOP ○

MKZ-Metaalbewerking

Industrieweg 21, Zoetermeer

Telefoon (079) 341 63 41

Speurtocht naar de Jolly Duck en John McCormick

Maarten Havinga

Eerst even toelichten wat met Jolly Duck wordt bedoeld. Dat was een Amerikaanse bommenwerper die op 22 februari 1945 een noodlanding heeft moeten maken in de Geerpolder van Zoeterwoude, nadat het vliegtuig eerst Zoetermeerse bodem had geraakt. Iets meer dan een jaar geleden heeft het Historisch Genootschap Oud Soetermeer het boekje *Missing in Action* uitgegeven waarin onder andere de geschiedenis van dit vliegtuig is beschreven. Ik heb het boekje gelezen en herlezen en de persoon John McCormick, die op 29 april 1945 bij het Jachthuis in Zevenhuizen in een gevecht met Duitsers sneuvelde had mijn bijzondere aandacht. John was een van de bemanningsleden van de Jolly Duck. Als lid van de Archeologische Werkgroep kwam de vraag op: Zouden er nog resten van het vliegtuig in de grond zitten waar het ooit is neergekomen?

Zou er nog meer informatie zijn?

Hoewel ik grondig historisch onderzoek heb gedaan vroeg ik mij toch af of er inmiddels nog meer informatie aan het onderzoek zou kunnen worden toegevoegd. Het fascineerde mij in hoge mate, het liet mij niet meer los. Wat kon ik doen om nog meer informatie toe te voegen aan het al bestaande? Twee wegen stonden er voor mij open en wel verder onderzoek met behulp van Internet en als het mogelijk zou zijn met de spade in de grond zoeken naar mogelijke resten.

*Toestemming
om te graven*

Het eerste wat moest worden gedaan was toestemming te vragen aan de eigenaar van de grond om onderzoek te doen.

Het grootste fragment van de Jolly Duck met de groene lak

Geerpolder 22 okt 2005 Foto ed Stevenhagen B24-H

Foto: Ed Steenhagen 22 okt 2005

Op zoek naar de resten van het toestel

Dit bleek niet zo moeilijk omdat de eigenaar, de heer J. Groenewegen uit Zoetermeer ook zelf zeer geïnteresseerd is. Zijn enige voorwaarde was dat de grond in

dezelfde toestand werd teruggebracht als voor het begin. Hij wist zich overigens een plaats te herinneren waar zich een groter stuk van het vliegtuig zou moeten bevinden en heeft dit door middel van een stok in de grond aangeduid. We wisten dat er al eerder is gezocht en ook dat het grootste deel er al uit was gehaald, maar toch gingen we vol goede moed aan de slag.

Het is zo ver

Op 22 oktober 2005, precies 60 jaar en 8 maanden later ben ik met leden van de Archeologische Werkgroep Zoetermeer en vrienden op zoek gegaan op de plek waar op 22 februari 1945 om kwart over vier in de middag de “Jolly Duck” de noodlanding in de Geerpolder te Zoeterwoude maakte. Als men op dit stukje historisch terrein aankomt dan gaan de gedachten onwillekeurig terug naar die 22ste februari 1945. Een noodlanding, ja dat is gauw gezegd, maar de omstandigheden waaronder! Het vliegtuig was door Duits afweergeschut behoorlijk beschadigd en de brandstof raakte op. Pilot Joseph Walker had dan ook bijzonder veel moeite om de 22 ton wegende aluminium reus in een rechte lijn te houden, om zo goed en zo kwaad als het kon zijn toestel veilig neer te kunnen zetten. Volgens deskundigen mag het een prestatie van de eerste orde worden genoemd. Een zachte landing is het niet geweest. Een van de bemanningsleden zei later hierover: “We vlogen heel laag. We waren een veel te gemakkelijk doelwit. De gezagvoerder besloot tot een noodlanding. We loosden zo veel mogelijk ballast. Met een daverende klap stortten we neer. Ik hoorde het metaal verfrommelen. Ik dacht dat het met me gedaan was. Toen drong het tot me door dat ik ongedeerd was.

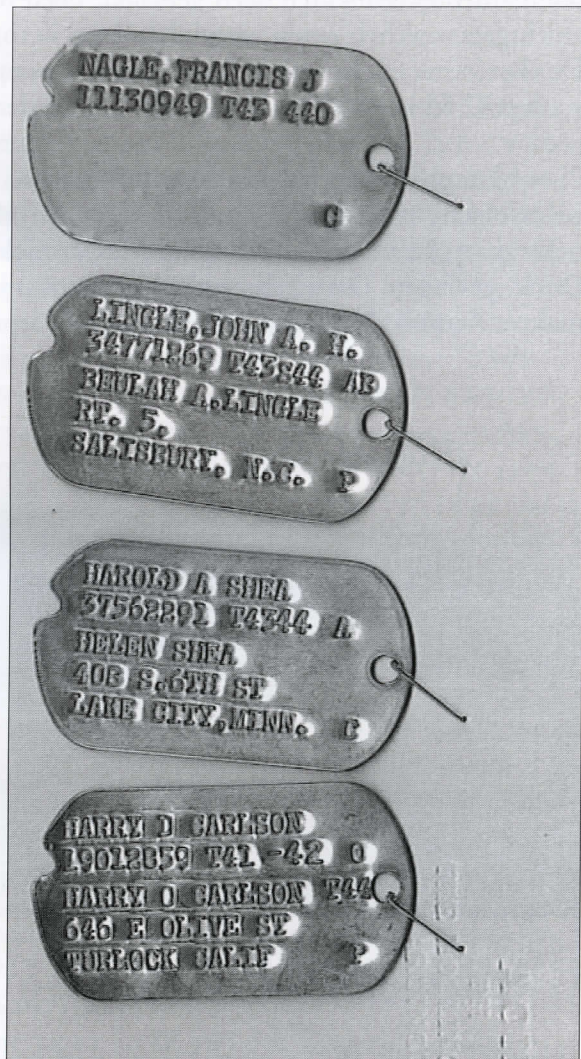
De vondst

Op ongeveer anderhalve meter diepte kwamen we metaal tegen (aluminium) vastgezogen in de klei. Onze grootste vijand was water. Bij iedere schep die we deden kwam er weer een golf water omhoog. De spanning steeg. Langzaam maar zeker kwam er een soort van U-balk te voorschijn die muurvast in de klei zat. Door al het water werd het steeds moeilijker om te graven en om staande te blijven. Onder het geïnteresseerde oog van Louis van den Burg (auteur van het boek "Missing in Action") werd met de blote handen de plakkerige klei weggegraven. Na ongeveer een tien minuten tot aan mijn ellebogen in de klei te hebben gezeten, gaf het land het stuk aluminium eindelijk prijs. Er kwam een fragment van ongeveer zestig centimeter lang en dertig centimeter breed tevoorschijn. Dit gaf een heel bijzonder gevoel! Kleinere vondsten van aluminium die boven de kleilaag vandaan kwamen, waren veelal in een bijzonder slechte staat. Het grote stuk dat wij vonden was in zo'n goede staat dat je de groene lak aan de binnenkant nog kon zien. Dat het zo goed geconserveerd was is te danken aan de vochtige kleilaag die het aluminium-fragment afsloot van zuurstof.

Welke onderdelen van het vliegtuig vonden we?

Het volgende doel was om te weten te komen waar de vondsten hebben gezeten. Een beetje houvast hadden we, omdat er op sommige delen een serienummer was aangebracht. In het algemeen kan worden vastgesteld dat

De zogenaamde "dogtags" van de bemanningsleden

het onderdelen van het bommenluik zijn. Dit is door specialisten uit Amerika bekend gemaakt. Onze inspanning op die koude zaterdagochtend in de Geerpolder was niet voor niets geweest.

Nieuwe feiten

Via internet ben ik in contact gekomen met een Amerikaanse, Annette Tison genaamd. Van deze dame heb ik veel informatie ontvangen, maar ook omgekeerd heb ik haar veel informatie kunnen geven.

In het kort even wat nieuwe feiten

Er was tot dusver aangenomen dat de Jolly Duck in totaal 37 bombardementsvluchten heeft gemaakt, maar nadat ik heel veel lijsten en vluchtgegevens heb zitten vergelijken kom ik tot een totaal van 63 missies. De allereerste vlucht van de "Jolly Duck" was op 24 mei 1944, de allerlaatste was op 22 februari 1945. Nog geen 10 maanden heeft de "Jolly Duck" dienst gedaan.

Piloot Joseph Walker heeft in totaal 10 keer in de "Jolly Duck" gevlogen. Zijn eerste vlucht in dit toestel was op 6 december 1944 en zijn laatste, zoals bekend, op 22 februari 1945. John McCormick heeft maar 2 keer in de "Jolly Duck" gevlogen. Door gebrek aan brandstof is besloten een noodlanding te maken. Achteraf blijkt dat er nog ruim voldoende brandstof in de tanks zat,

ARTOTHEEK 'DE VLAMING'

Voor bedrijven en particulieren

Verhuur

beeldende

kunst

Vlamingstraat 2a
2712 BZ Zoetermeer
Telefoon 079 3169551

ongeveer 2270 liter, meer dan genoeg om Engeland te halen. Waarschijnlijk is er door luchtafweergeschut iets geraakt dat de brandstofpomp heeft vernield. Op vele B24 bommenwerpers was er een zogenaamd nose-art, oftewel een tekening of schildering op de neus van het toestel. Tot dusver is altijd aangenomen dat de "Jolly Duck" ook een nose-art had. Pilot Carrol Cheek heeft 23 maal in de "Jolly Duck" gevlogen tot begin december 1944 en heeft bevestigd dat er geen nose-art op het toestel was aangebracht. Het is zelfs zo dat de "Jolly Duck" nooit is vermeld als een bommenwerper voorzien van deze naam. Tot aan de noodlottige 22e februari 1945 is er altijd gesproken over A/C (AirCraft) 241. Misschien is ooit nog eens te achterhalen waarom het toestel dan toch "Jolly Duck" is genoemd.

John McCormick

In Zoetermeer is er niet alleen een straat naar hem vernoemd, maar ook twee stichtingen en de Nicolaasscouting kregen zijn naam. Als het over de Tweede Wereldoorlog gaat neemt John nog altijd een bijzondere plaats in. Een Amerikaanse militair die samen met het Zoetermeerse Verzet heeft gestreden tegen de Duitsers. Hij heeft letterlijk meegevochten op 29 april 1945 totdat hij dodelijk werd getroffen. Als een van de weinige gesneuvelde Amerikaanse militairen is hij niet begraven op een militaire begraafplaats.

Via miss Tison kwam ik in het bezit van correspondentie tussen John McCormick senior (de vader van onze John) en de moeder van John Lingle. Deze laatste was niet alleen medebemanningslid van de Jolly Duck, maar ook een vaste maat van John McCormick, die samen 29 bombardementsvluchten hebben meegemaakt. Het zijn zeer emotionele brieven van de vader van John McCormick. Uit brieven gedateerd 3 mei, 13 juni en 18 juni 1945 blijkt dat de vader van John McCormick nog steeds niet op de hoogte was van het lot van zijn zoon. In de brief van 18 juni veronderstelt hij dat zijn zoon misschien is uitgezonden naar de Pacific waar de oorlog nog gaande was. Maar verder schrijft hij dat hij heel bezorgd is over het lot van zijn zoon, vooral omdat van de andere bemanningsleden wel bekend is dat zij in leven zijn. Wanneer John McCormick senior wel in kennis is gesteld over de dood van zijn zoon heb ik nog niet kunnen achterhalen. Wel is er veel correspondentie uit latere tijden over de definitieve laatste rustplaats van John. Als ik nu over de Dorpsstraat loop kijk zowel ik als vele anderen met mij, met heel andere ogen naar het graf van John McCormick!

Bronnen:

L.v.d.Burg, Missing in Action, neergestorte Amerikaanse bommenwerpers in Zoetermeer en Zoeterwoude, 1943-1945, Brieven van John McCormick senior, Informatie van Miss Annette Tison (V.S.)

Met dank aan de heren: J. Groenewegen, L. W. van den Burg en A. Moest.

Feesten

Piet Drapers

Dit jaar staat de open monumentendag in het teken van feesten. Het is namelijk de twintigste keer dat deze dag wordt georganiseerd en wel op 9 september. Het gaat over alle soorten feesten, maar bij de combinatie feest en monument komen toch al snel bevrijdingsfeesten, op het netvlies.

Nu beschikt het Historisch Genootschap over een gigantisch archief en vele foto's. Als je daar gaat neuzen onder de trefwoorden "geschiedenis" en "kunst en cultuur", is de tafel al snel bedekt met veel historisch materiaal. De relatie vaststellen tussen monumenten en feesten is wat lastiger.

Eerste bevrijding

Bevrijdingsfeesten worden in Nederland al bijna tweehonderd jaar gevierd, hoewel de festiviteit vanwege het feit dat "ons vaderland verlost werd van de knellende Fransche juk" vroeger de naam "Onafhankelijkheidsfeest" droeg. Kenmerkend voor deze feesten was de historische optocht met veel paarden en muziek. In het programma "van den Historischen Optocht voorstellende den loop der omwenteling in november 1813 te houden den 21sten november 1888 te Zoetermeer – Zegwaard" tellen we 32 nummers met een beschrijving

Op het plankier bij de Zoetermeersche brug

Deelnemers aan de optocht in historisch kostuum, vlnr.: Kees Brinkers, Henk Jongerius, Anton van Beek en Manus de Kater

van wat men ziet. Voorop rijden natuurlijk de hoofdcommissaris en de leden der feestcommissie te paard, maar onder nummer 22 is de “afdeeling kozakken op hitten” vermeld, met de toelichting “op den 24en November verschenen 200 kozakken onder Majoor Marklay voor Amsterdam”. De prinsengroep onder nummer 27 bestaat uit de prins van Oranje, de heren Fagel en De Perponcher en een lid van de feestcommissie. Middels de toelichting kom je aan de weet dat “de heeren Fagel en Perponcher op vrijdag den 19en november 1813 naar Engeland vertrokken met een brief voor den Prins van Oranje en zij keerden den 30en november terug in gezelschap van den Prins, dien zij daar hadden aangetroffen”.

Het programmaboekje van 1888 geeft dus veel informatie, maar een link naar een monument in Zoetermeer of Zegwaard is niet te leggen.

1913

Het onafhankelijkheidsfeest in Zoetermeer – Zegwaard in 1913 mag uitbundig genoemd worden. Het programmaboekje, dat “Feestwijzer” heet en voor 10 cent te koop is, geeft meteen zicht op twee monumenten in relatie tot het feest. Voorafgaand aan de echte feestdag wordt er namelijk op dinsdagavond 12 augustus een godsdienstoefening gehouden in de kerkgebouwen der beide dorpen, met als voorgangers pastoor Van Turnhout en de predikanten Bootsma uit Zoetermeer en Meijster uit Rotterdam.

“Na afloop der Godsdienstoefening zal eene FEESTGAVE uitgereikt worden aan de behoeftigen”.

In de feestwijzer tref je ook een gedetailleerde beschrijving aan van de optocht die bestaat uit “behalve den Kommandant en vier Commissarissen van Orde, uit 131 personen, waarvan 87 te paard, 19 in een rijtuig en 25 te voet. De stoet wordt te 9 uur opgesteld op het terrein van den Heer A. van Straalen, achter den Heer Van Moerkercken van de Meulen, terwijl te 9.15 á 9.30 uur de ontvangst van den Prins van Oranje zal plaats hebben aan het plankier bij de Zoetermeersche Brug”.

Voor de organisatie van het feest zijn vele bekende Zoetermeeders in de weer. Zo is de burgemeester van Zegwaart, C.L.J. Bos, ere-voorzitter van de feestcommissie, de burgemeester van Zoetermeer, F.S.G. Bos is ere lid evenals dominee Bootsma. De hoofdonderwijzer G.J. Verwers is niet alleen voorzitter van het bestuur, maar ook van de commissie voor de Historischen Optocht. Daarnaast is er nog een commissie voor het kinderfeest met C. van Dijk als voorzitter en een commissie voor 't Terrein, waar C. Noordam de baas van is. Door de Feestwijzer kom je aan de weet hoeveel kinderen er op de lagere school zaten, want er zal een kinderoptocht van 670 kinderen door het dorp trekken. Op een viertal plaatsen zal halt worden gehouden om vaderlandsche liederen ten gehore te brengen. Zij zullen ongetwijfeld uit volle borst het “Wij leven vrij, wij leven blij” en “O dierbaar plekje grond” gezongen hebben. “De Bewaarscholen deelen ook in de feestvreugde, doch blijven in school, alwaar ze getrakteerd zullen worden. Het totaal aantal kinderen dat op dien dag feest viert bedraagt 761”. Op 13 augustus 1913 zaten er dus 91 kindjes op de

Wij adviseren
& *Creëren...*

**Bloembinderij
De Nobel**

Dorpsstraat 86k
2712 AM Zoetermeer
Telefoon (079) 316 93 11

Historische optocht in de Dorpsstraat ter hoogte van garage Groenheijde

“Bewaarschool”. Op het feestterrein aan de Voorweg/Broekweg werd gezongen en muziek gemaakt dat het een lieve lust was. Er staan 22 liederen in de feestwijzer en er worden optredens aangekondigd van het Christelijk gemengd Koor, het Harmoniegezelschap Kunst en Vriendschap en van de Beiersche Kapel uit Amsterdam. Ook is er een “grootte Gymnastiekbetooging vanwege het Gewest Zuid-Holland” waar pro Patria en vele zusterverenigingen aan deelnemen.

De dag wordt besloten met een “Groot Schitterend Vuurwerk” waarvan de slotdecoratie “Een groot Chasinat is, waarop de Nederlandsche Maagd in kleuren in één hand de Nederlandsche vlag, met de andere wijzende op de woorden : Herdenking van Nederlands Onafhankelijkheid, omgeven door prachtig bijwerk, eindigende met zware kanonslagen en sterrenregens”. Het vuurwerk is in rook opgegaan en het gaat wat ver om het stukje grond aan de Voorweg/Broekweg te verheffen tot monument, maar de plek bij de Zoetermeersche brug, waar Willem van Oranje werd ontvangen komt daar dan eerder voor in aanmerking. Jammer dat de brug er niet meer is.

De “Feestwijzer” is bij het Historisch Genootschap in ieder geval bestemd om de herinnering aan het feest van 1913 te bewaren en is daarmee eigenlijk ook een monument.

5 mei 1940, vlaggen in de Dorpsstraat, maar ook nog een Duitse soldaat met een paard

Tweede bevrijding

Na augustus 1913 is er geen feestgedruis meer vanwege de “Onafhankelijkheid” en blijft het waarschijnlijk wat stiller in Zoetermeer en Zegwaart. Pas tweëndertig jaar later – in 1945 – is er weer reden voor een soortgelijk feest. De “Feestwijzer” heet nu “Programma” en het gaat niet meer om een “Onafhankelijkheidsfeest”, maar om “Bevrijdingsfeesten”. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vond men het waarschijnlijk niet gepast een onafhankelijkheid te vieren die

meer dan honderd jaar geleden was verkregen, terwijl de rest van Europa letterlijk in brand stond.

Natuurlijk zal in mei 1945 het einde van de Tweede Wereldoorlog ook in Zoetermeer en Zegwaart gevierd zijn. Daar zijn ook nog foto's van, maar officieel werd de bevrijding volgens het “Programma der Bevrijdingsfeesten” gevierd op 29, 30 en 31 augustus 1945 “op het terrein van den Heer A.G. de Groot aan de Vlamingstraat”.

Bevrijdingsfeest in augustus

Burgemeester Vernéde geeft in zijn voorwoord in het programma aan waarom het bevrijdingsfeest pas in augustus plaats vindt: “Toch hebben wij enkele maanden nodig gehad om te beseffen, dat wij werkelijk vrij zijn. Maar nu dan gaan we feestvieren. En bij die blijdschap over eigen bevrijding komt daar nog deze maand de capitulatie van Japan ons opnieuw verblijden. Ja waarlijk er is reden voor vreugdebetoon. Dat zal echter niet bestaan uit oppervlakkige pretmakerij, neen, ons bevrijdingsfeest moet een waardig karakter dragen, aldus tijdgenoot en nazaat een beeld gevend van de ongebroken geestkracht van ons volk na vijf jaar van slavernij. En een dubbele betekenis krijgt het, doordat het samen valt met den verjaardag van onze geliefde Koningin, die voor het eerst op dien dag weer temidden van Haar Volk verkeert”.

Ingetogen opening

De feestelijkheden begonnen op 29 augustus om 7 uur n.m. met de officiële opening door de burgemeester en toespraken van pastoor Voorham, over het onderwerp "Nood", van dominee Versluys, over "Dankbaarheid" en van Dr. Woldendorp over "Bevrijding". Het gemengde zangkoor Vocvos, het Evangelisatie Zangkoor, het R.K. Kerkkoor, de R.K. Zangvereniging "Nieuw Leven" en 400 schoolkinderen zongen meer dan vijftien liederen, de heer Van Bohemen declameerde "Het Lied der Gevallenen" en natuurlijk trad de fanfare "Kunst en Vriendschap" op. De bijeenkomst van 29 augustus mag inderdaad niet gerekend worden tot "oppervlakkige pretmakerij", maar op 30 en 31 augustus werd het toch wel frivoler.

De bevrijdingsboom, een raadsel

Op 30 augustus begon de dag met een reveille door herauten te paard en het planten van de bevrijdingsboom. "De "Bevrijdingsboom" zal aangeboden en geplant worden door 6 schoolkinderen. De overdracht zal geschieden door den Voorzitter van het Comité, den heer J. van Doornen. Namens de gemeente zal de boom aanvaard worden door den Burgemeester, Mr. N. Vernède". Deze boom voldoet natuurlijk perfect aan het criterium feest en monument. De zoektocht naar de locatie waar de boom gepland moet zijn

Groote gecostumeerde Kinderoptocht door ±
1100 schoolkinderen.

Hiervoor zijn fraaie prijzen beschikbaar.

Planting van den „Bevrijdingsboom“.

De „Bevrijdingsboom“ zal aangeboden en geplant worden door 6 schoolkinderen. De overdracht zal geschieden door den Voorzitter van het Comité, den Heer J. van Doornen. Namens de Gemeente zal de boom aanvaard worden door den Burgemeester, Mr. N. Vernède.

Grootsche Historische en Allegorische Optocht.

Uit het programmaboekje, 'Het planten van de bevrijdingsboom'

en naar de kinderen die hem hebben gepland levert weinig op. Wel weet de heer Cas Fischer zich vaag te herinneren dat de boom gepland zou kunnen zijn in de tuin van de familie Kentgens (tuin van het Oude Huis, waar de familie Kentgens woonde) en dat hij later verplant zou worden als er een betere locatie beschikbaar kwam. Cas Fischer was in augustus 1945 voorzitter van de Commissie voor de Historische Optocht en lid van de Commissie Zang en Muziek. De zoon van de oud wethouder J. van Doornen weet dat de boom gepland is, maar ook hij kan geen nadere bijzonderheden noemen. Het is wel waarschijnlijk dat er van iedere school, christelijk, katholiek en openbaar, twee kinderen waren afgevaardigd, maar ook hun namen zijn niet te vinden in het archief van het Historisch Genootschap of van de gemeente. Hopelijk meldt zich iemand die dit raadsel op kan lossen.

Volks- en kinderspelen

Er zijn vanaf half vijf 's middags volksspelen, voor de dames: zaklopen en voor de heren: tonnetje steken en er is ook nu weer een "Grootsche Historische en Allegorische Optocht". Opmerkelijk is dat in het historisch gedeelte er drie voorstellingen zijn over de onafhankelijkheid van 1913, waaronder weer de groep kozakken, maar slechts één voorstelling over de periode 1940 -1945, namelijk "De capitulatie komt te Wageningen tot stand". Op 31 augustus begint de dag al weer vroeg met koraalmuziek door Kunst en Vriendschap van de toren van de Oude Kerk. Er zijn kinderspelen, een

Het gezelligste eetcafé van het Stadshart!

7 dagen per week geopend voor lunch en diner.

**Maar ook om te genieten van
een goed glas wijn of bier.**

**Bijvoorbeeld voor of na
een bezoek aan theater of bioscoop**

**Oostwaarts 4
Stadshart Zoetermeer
079- 346 31 41**

**www.theoldpal.nl
info@theoldpal.nl**

Waar je oude vrienden hebt en nieuwe vrienden maakt!

Praalwagen uit de historische optocht, voorstellende een winkel met "vrijbankvleesch".
vlnr.: Jan in't Veen, Jaap Westgeest, Wim van 't hof, Annie Duyvesteijn, Huug Reeuwijk,
Alie Buitendijk, Toos Soruit, Cor Vieveen en mw. Van 't Hoff

gekostumeerde voetbalwedstrijd, optredens van de gymnastiekvereniging Pro Patria en van de rijvereniging De Palensteynruiters en er is een openluchtspel "Het Onverbeterlijke". Het spel is geschreven door de heren Kentgens en Van der Meer, die ook de regie voeren. Bij de acteurs tref je bekende Zoetermeerse namen aan als Heggelman, Van Fraassen, Boon, Van Wieringen en Roos. Het spel behandelt de gehele jaartelling, van 100 jaar voor Christus tot 1945. Het laatste tafereel gaat natuurlijk over de Tweede Wereldoorlog en bekende Zoetermeesters kruipen in de huid van lieden die zij vijf jaar lang gehaat hebben, zoals Hitler, Goering, Rommel, Mussert, Blokzijl en Seys-Inquart. De dag wordt besloten met een "Groot schitterend vuurwerk".

Advertenties in 1945

In het programmaboek komen bijna honderd advertenties voor van Zoetermeerse bedrijven, maar sommige hadden nog niet veel te bieden. Zo laat J.v.d.Goes weten: "Wij hopen U binnen zeer korten tijd wederom, in beperkte hoeveelheid, onze collectie dames en heeren mode artikelen te kunnen voorleggen". Brood en banketbakkerij Van Galen heeft goede hoop op betere tijden en meldt: "Thans alleen brood verkrijgbaar, over eenigen tijd weer volop gebak, koek, beschuit en snijkoek" en ook Colpa in de Dorpsstraat is optimistisch: "Nu nog niet....maar binnen afzienbaren tijd hopen wij U weer een mooie collectie uurwerken, goud, zilver en optiek te kunnen toonen".

Monumenten

Er zijn dus niet veel relaties te leggen tussen het bevrijdingsfeest van augustus 1945 en monumenten, maar een menu van een diner op 6 november 1945 biedt uitkomst. Het diner is "ter gelegenheid van de op 29, 30 en 31 Augustus gehouden bevrijdingsfeesten te Zoetermeer". In café Restaurant "Ons Genoegen" verorberen alle Zoetermeerse notabelen die verantwoordelijk waren voor de organisatie van het bevrijdingsfeest een zeven-gangen diner. Zowel "Ons Genoegen" als de menukaart mogen toch gerangschikt worden

onder het motto "feest en monument". Zeker als op de menukaart de handtekening voorkomt van de echtgenote van de burgemeester, mevrouw Vernède-Crol.

Diner

ter gelegenheid van de
op 29, 30 en 31 Augustus
gehouden
Bevrijdingsfeesten
te Zoetermeer

Vernède-Crol
120/20
Menu

6-11-45
96.0.076
Selection d'Hors d'Oeuvres
— Verschillende koude Voorgerechten
Crème à la Reine
— Koninginne soep
Filets de sole Pochés
— Gekookte gefileerde tarbot
S^e. Vin Blanc
— Witte wijnsaus
Pommes Purée
— Aardappel-purée
Filets de Boeuf - Sardinière
— Ossehaas met verschillende groenten
Pommes Frites
— Frituur Aardappelen
Pouding Chipolate - S^e. Marasquin
— Chipolate pudding met Marasquinsaus
- Gâteau Fantasia
— Bevrijdingstaart
Café - Liqueur
— Koffie - Likeur

6-11-'45

Café Restaurant „Ons Genoegen” - Zoetermeer

Menukaart met de handtekening van mevrouw Vernède

**Zoetermeerse en
Zegwaartse zeevaarders in
dienst van de Verenigde
Oost Indische Compagnie
1700-1795.**

*Ellen van der Heijden-Smits,
Marjolein Vijverberg-Kalkema
en Cees Klein*

In het jaar 2002 was het 400 jaar geleden dat de voormalige Verenigde Oost-Indische Compagnie werd opgericht. Deze grootste multinationale onderneming in de 17de en 18de eeuw had een personeelsbestand van wel dertig duizend man ten tijde dat ons land zo'n één miljoen inwoners telde. In twee eeuwen zijn er via de VOC circa één miljoen personen naar Azië uitgezonden waarbij de handel in peper en specerijen het eerste doel was.

Later voeren de zwaar bewapende VOC-schepen ook uit om vestigingen te stichten. Zoals in Indië voor katoen, zilver en zijde. Daarbij moesten ze vaak de Portugezen verdrijven. Zoetermeesters en Zegwaarders die als matroos of soldaat aanmonsterden bij de VOC. Dat klinkt u wellicht vreemd in de oren, maar het was eens realiteit. Namen als Sonneveld, Schipper, Van der Kade, Robol, Bouwman, Van der Spek, Rodenburg, Buijtenwegh, Roggeveen afkomstig "van Soetermeer". En wat te denken van De Vet, Van Diem, Van der Wal, Keijser, van der Pot, Kout, Van der Hoeck, "van Segwaert". Zeevaarders die als matroos, bottelier, kok, jongen, jongmatroos, uitvoeren voor de VOC in de periode 1700-1795. De VOC had meer privileges als een moderne multinational. Er werd een actieve handelspolitiek gedreven met goedkeuring van de staat en men had daarbij toestemming van de Staten van Holland om deze handelspolitiek te verdedigen met hand en tand. Dat de "Loffelijke Compagnie" minder culturele motieven voor hun oprichting heeft gehad mag duidelijk zijn. Het cultureel-historische erfgoed van de VOC heeft

Bootsgezel VOC

97 In 't Schip Looerendaal
 Willem Swaanz van Schiedamschen dijk
 Ziel Inuaatke

1	1	1	30 addeump.	2	2	In gageopland	10
1	1	1		2	2	schied van Jan Andring	150
1	1	1		2	2	1/2 ^{de} bolkransje	4 10
1	1	1		2	2	1/2 ^{de} Beeken	3 12
1	1	1		2	2	1/2 ^{de} bullfak	2 0
1	1	1		2	2	1/2 ^{de} hangruel	2 2
							100 12

Uit het scheepssoldijboek van Willem Corneliszoon Swaan

echter voor het nageslacht een schat aan informatie nagelaten. De VOC-archieven zijn een interessante gegevensbron, ook voor ons genealogen en geven een goed beeld van het reilen en zeilen in die tijd. Dat de multinational nog steeds populair is heden ten dage ziet men terug in de bouw van replica's van de schepen die eens voor de VOC hebben gevaren, bijvoorbeeld "De Amsterdam", "De Batavia" en "Het Duyfken". De hedendaagse belangstelling heeft er toe geleid dat er hard gewerkt wordt aan de ontsluiting van de VOC archieven van de afdelingen of kamers Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Delft, Rotterdam en Middelburg. Deze archieven bieden ons toegang tot lang vervlogen tijden.

Het personeel van de VOC

Er was als gevolg van de machtsuitbreiding van de VOC in Azië ook een enorme uitbreiding van het bestuursapparaat overzee. Hiervoor werden ook allerhande ambachtslieden aangetrokken om de compagnie-kantoren van de VOC te bemannen. Daarnaast was de vraag naar zeelieden zeer groot. De zeelieden met de vijf laagste rangen kregen bij aanmonstering een dienstverband van drie jaren. De overigen een dienstverband van vijf jaren. Dit gold voor de dienst in Azië waarbij de tijd voor de heen- en terugreis niet meetelde. Het aantal militairen en zeevarenden was het grootst. De overige passagiers bestonden voor een zeer klein deel uit ambtenaren, predikanten met echtgenotes en eventueel huispersoneel. Maar ook ambachtslieden en

No. 1713 Voor Zeeland
 1713
 De Graaff 10. 16. - of 1. 6. - of 1. 6. - of 1. 6. -
 van den 30. 10. 1713. dat hij
 gef. 1. of 1. 6. - of 1. 6. - of 1. 6. -
 of goederen veld van 10. 16. -
 De Graaff 10. 16. -
 1713

gevangenen die werden verbannen. Het aantal zeelieden in Nederland was bij lange na niet genoeg om aan de vraag van de VOC te kunnen voldoen. Over de gehele VOC periode gezien komt het aandeel van de Nederlandse zeelieden op 40% aangevuld door de buitenlanders. Deze laatste groep bestond voor een groot deel uit Duitse zeelieden. Na 1700 neemt dit nog een grotere vlucht, gedeeltelijk vanwege de expansie. De recruiteringsgebieden kwamen steeds verder weg te liggen, ook richting Scandinavië. In oude reisverslagen wordt hier melding van gemaakt. Nicolaus de Graaff, een scheepchirurgijn afkomstig uit Alkmaar, die voor de kamer van Hoorn uitvoer, tekende zijn reizen op en maakte er vaak een beeldend verhaal van. Zo verkreeg hij de bijnaam “de chirurgijn met de messcherpe pen”. “Oost-Indië, zo schreef de scheepschirurgijn Nicolaus de Graaff in zijn “Oost-Indise Spiegel”, was een toevluchtsoord voor “alderhande vreemdelinge en uitheemse natie, als Polakke, Sweeden, Deenen, Noor-luyde, Jutte, Hamborgers, Bremers, Lubekkers, Dantsickers, Koninxbergers, Hoogduytse, Oosterlingers, Westfaalders, Bergse, Gulikse, Kleefse, en voort alderhande Moffen, Poepen, Knoete, Hannekemaijers en andere groene kassoepers die ’t gras nog tussen de tanden steekt”. Onder deze zogenaamde kassoepers waren ook Zoetermeerse en Zegwaartse zeevaarders. Wat zou de zeevaarders uit het Zoetermeerse en het Zegwaartse er toe gedreven hebben zich op de VOC schepen aan te monstere[n]? Gelet op het feit dat één op de drie niet naar huis terugkeerde, het loonpeil en de vaak enorm zware arbeids- en leefomstandigheden (vlektyfus, scheurbuik en slechte hygiënische omstandigheden) komt men tot de conclusie

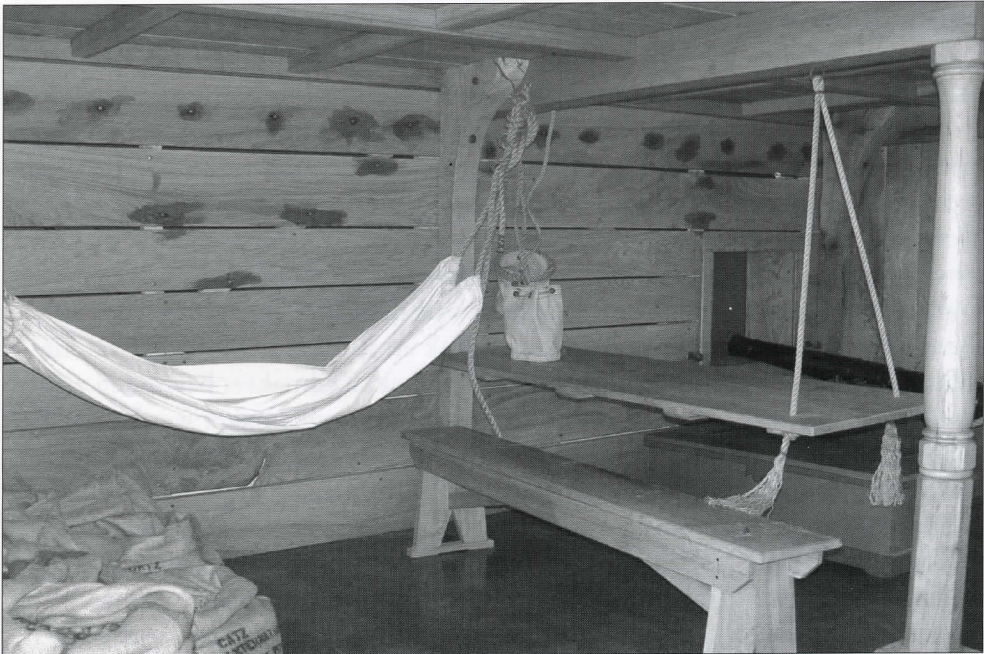

Een replica van een VOC schip in de haven van Delft

dat in het algemeen slechts die personen als matroos of soldaat aanmonsterden die niet gehuwd waren en dus geen gezin hadden waar ze de zorg voor moesten dragen en die wellicht tot de allerarmsten van de samenleving behoorden. In een aantal gevallen zal dit zeker zo zijn geweest. Vaak was deze noodsprong de laatste kans op werk en inkomen voor diegenen die elders geen werk vonden. De gages voor soldaten en matrozen zijn gedurende twee eeuwen ongewijzigd gebleven, te weten fl 9 en fl 11 per maand. Onderofficieren in scheepsdienst verdienden tussen de fl 18 en fl 24 per maand. De stuurlieden konden

opklimmen tot f 50 per maand en een schipper genoot een traktement tussen de fl 60,- en – f 80,-. Een matroos op een gewoon koopvaardijchip verdiende een paar gulden meer, maar was in de winter werkloos. Soms kwam “het naar zee gaan” voort uit een regelrechte smartlap. Lijdend onderwerp van zo’n real-live-story is Willem Corneliszoon Swaan, gedoopt te Zoetermeer op 23 februari 1707 als zoon van Cornelis Janse Swaan en Crijntje Rokus van Schie. Hij huwde Immetje Leendertse Hogerwerff in het jaar 1728 te Zoetermeer. Willem Swaan woonde in 1742 op de Dorpzijde van Zoetermeer (zuidzijde vanaf ’t oosten) op huisnummer 9. Dit is anno 2006 ongeveer in de buurt van de winkel van Zeeman. Zijn beroep was soldaat. De reden voor zijn zeegang was voor hem waarschijnlijk de dood van zijn echtgenote Immetje. Zij overleed op 29 december 1742 en werd “van de armen” ter aarde besteld. Zijn kinderen Cornelis, Maria, Leendert, Marijtje en Leendert (2) waren hun moeder dan reeds voorgedaan. Als enige was hij overgebleven. Berooid en in diepe droefenis, tenminste zo stel ik het me zo voor, monsterde hij aan op

De Loverendaal als matroos. Op 21 februari 1743 tekende Willem een schuldbekentenis van fl. 150,- voor de aanschaf van een standaard matrozen-uitrusting bestaande uit een kist met diversen zaken. Het schip voer uit voor de kamer van Zeeland op 30 maart 1743 richting Batavia. Nog geen zes dagen later op 5 april 1743 overlijdt hij op het schip. Op zijn status wordt vermeld dat hij is gestorven zonder goederen en erfgenamen. Het negatieve saldo van zijn status wordt "tequaat" of wel ten laste gebracht in VOC-boekhouding. Op het eerste blad van de status van Willem staat zijn gage fl. 9,- per maand. Bij zijn aanmonstering ontvangt hij direct fl. 18,- contant in handen. De schuld van zijn matrozen-kist wordt vermeld fl. 150,-. Voorts worden in rekening gebracht: een bolkvanger, dit is een teerjas die de matroos draagt bij slecht weer aan dek, een deken en een bultsak, een grote zak voor zijn persoonlijke spullen. Een hangmat behoorde ook tot de uitrusting. De tweede bladzijde vermeldt het negatieve saldo dat ten laste van de VOC-boekhouding is gekomen. Op de tweede bladzijde werden de eventuele verdiensten gedurende de reis bijgeschreven. Als het schip te Batavia arriveerde, werden de boeken gesloten en de statussen opgemaakt door de boekhouders van de VOC. Een exemplaar van de status werd meegezonden met de retourreis van het schip en een exemplaar werd bewaard in Batavia. Als een schip verging was daardoor niet alle informatie verloren.

De slaappleats van een matroos

Persoonlijke eigendommen van een matroos op een VOC schip

Werken voor "de Heeren van Zeventien"

De werkzaamheden van een matroos waren de volgende: wachtlopen, het roer bedienen, pompen, laden en lossen, reinigen, teren en kalefaten van het schip, af- en aanslaan van de zeilen, allerlei reparaties uitvoeren. De matrozen werden hierbij geholpen door zogenaamde hooglopers c.q. lichtmatrozen. Deze waren veelal jonger en minder ervaren en hadden uiteraard een lagere gage.

Weesjongens die aanmonsterden begonnen vaak als hoogloper of scheepsjongen. Scheepsjongen was de laagste rang aan boord. Hij was een soort manusje van alles. De botteliersmaat was de helper van de bottelier. Deze hield toezicht op het uitdelen van drank en spijsen, het uitdelen van de werkkransoenen en leverde etenswaren aan de kok. Zeilmakers bevonden zich op de VOC-werven. Zij maakten de zeilen. Een opperzeilmaker werd daarbij geholpen door een onderzeilmaker. Soldaten die naar Indië gingen hadden tot taak het verdedigen van de bezittingen aldaar. Gaandeweg werd de VOC van handelonderneming meer en meer kolonisator. Het territorium moest verdedigd worden. Daartoe verrezen in de gehele archipel forten waarin de soldaten ondergebracht werden. Deze soldaten hadden aan boord van de schepen geen functie. Zij waren min of meer passagier. Alleen in nood werden soldaten geroepen om de matrozen te helpen.

De matrozen keken neer op de soldaten. Aan enige vorm van carrière maken werd mondjesmaat gedaan. Door de grote sterfte onder de zeevarenden kwamen er kansen op promotie voor het overgebleven personeel dat nog enigszins bekwaam en geletterd was.

Veelvuldig gebeurde het dat de zeevaarders na hun diensttijd achter bleven in Azië. Een groot aantal tekende bij. De beroepsmogelijkheden in de Oost waren beperkt door de moordende concurrentie van de Aziatische landen en de commerciële politiek van de VOC. Het beroep van kroegbaas was het meest populair.

Bijna twee eeuwen heeft de VOC haar monopolie op de handel in de Oost kunnen exploiteren. Als in 1799 uiteindelijk de compagnie ten onder gaat, heeft zij torenhoge schulden.

De staat der Nederlanden verklaart de VOC failliet en neemt alle baten en lasten over. Veel zeelieden keerden na hun diensttijd gefortuneerd terug naar hun vaderland. Maar 2/3 deel van de zeevaarders voer het zeegat uit om nimmer weer te keren. Zo verging het ook de Zoetermeerse en Zegwaartse zeevaarders.

wordt vervolgd

Bron:

De geschiedenis van de VOC, Femme S. Gaastra, 2002, Scheepsoldijkboeken-site: www.voc2002.nl.

Met dank aan de heer drs. Bas Loeve van het VOC-Kenniscentrum.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstr. 61, tel. (079) 316 44 45

Dranken/Wijnhandel Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. (079) 316 38 02

Bouwmarkt De Bouwhof

Edisonstraat 88, tel. (079) 331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

Koperstraat 40, tel. (079) 363 44 44

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, tel. (079) 316 78 46

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. (079) 316 24 90

Linhout Foto Video

Dorpsstraat 68, tel. (079) 316 30 84

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. (079) 316 35 80

Rové Licht & Sfeer Eerste Stationsstr. 3
tel. (079) 316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. (079) 316 35 25

Personenvervoer Van der Slik

Blauwroodlaan 296, tel. (079) 361 61 61

Uw huis verkopen?

Duidelijk, Helder, Betrouwbaar!

van Brero & Breugem

NVM REGISTER MAKELAARS - TAXATEURS

Dorpsstraat 14 (naast het Nicolaasplein) 2712 AK Zoetermeer

tel.: 079-3160061 fax: 079-3160026

e-mail: info@vanbrero-breugem.nl internet: www.vanbrero-breugem.nl

Gratis waardebepaling! Bel 079 - 3160061

Outdoorspecialist Van Herwijnen

Dorpsstraat 66 anno 1908

berg/wandelschoenen
kampeerartikelen
schietsport
dartsport

dump
van Herwijnen
SINDS 1891

tenten
klimsport
vrijtijdsleding
campingaz dealer

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl